

11/6

1988 NR 2

''Kroniëk''^{3.c}

MEDEDELINGEN
Oudheidkundige Kring
Voorst

Oudheidkundige kring Voorst

11e Jaargang, nr. 2

Bestuur:

Voorzitter : G. Panhuis, v.d. Duyn v. Maesdamstraat 71, Twello
Secretaris : J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10, 7396 AD Terwolde,
tel. 05717 - 1760
Penningmeester : A.J. Bessels, Enkweg 9a, Posterenk
Leden : H.J. ten Hove, Tuinstraat 24, Voorst
R. Kloosterboer, Marjoleinstraat 11, Voorst
H. Hermsen, Oude Bornhof 26, Zutphen

Redactie-adres : J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10, 7396 AD Terwolde,
tel. 05717 - 1760

INHOUD;

Blz. 2 In Memoriam	A.J. Bessels
Blz. 3 Mededeling secretariaat	J. Lubberts
Blz. 3 Verslag jaarvergadering 17-3-1988	J. Lubberts
Blz. 4 Schenking	J. Lubberts
Blz. 5 Van de redactie-commissie	J. Lubberts
Blz. 5 Nieuwe uitgaven	J. Lubberts
Blz. 5 Verzetsmuseum Amsterdam	E. Habold
Blz. 6 De Bronzen bijl van Nijbroek	R.S. Hulst
Blz. 7 Boerenmijmering	
Blz. 9 Bezoek paleis Het Loo	A.J. Fransen
Blz. 11 "Het Erve Rackhorst", een aanvulling	G. Rakhorst
Blz. 12 Hullepe	W.N.
Blz. 13 Een Bieënboer uit Gietelo	Jan van de Veluwe
Blz. 17 Uit de geschiedenis van de dorpskerk van Twello (deel 10)	D. Lekkerkerker
Blz. 24 Adreswijziging "de Marke"	R.W.P. de Vries

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder toestemming van de redactie-commissie.

IN MEMORIAM.

Meester Ruud de Wilde.

Na een vrij lange periode van sukkel en het toch op het laatst aan zien komen van het niet meer kunnen vasthouden, is het leven hem als het ware door de vingers weggeglip, welke hij toch graag nog een aantal jaren, dan wel in redelijk functioneren had willen beleven.

Na een telefonisch bericht van een zijner beste vrienden op zondagmorgen 5 juni, dat Ruud op vrijdagavond omstreeks half tien was gestorven, trof mij zeer. Niet zozeer het overlijden, want dat was ook voor ons in zijn huidige toestand onvermijdelijk, maar door de wetenschap van ; hij is niet meer, kwam de drang bij mij boven om enkele herinneringen aan hem op te schrijven. Meester de Wilde was een man die wist als geen ander en ook de noodzaak ervan goed doorzag, om van een besloten club als de Oudheidkundige Kring der gemeente Voorst een open vereniging te maken, met een naar buiten toe tredend bestuur.

Onder het motto van : "je moet het onder de mensen brengen".

Ik heb dan ook het voorrecht gehad om met hem samen als het ware huisbezoeken af te leggen om te komen tot kandidaat bestuurders, die zitting wilden nemen in het bestuur en die ongetwijfeld ook met die doelstelling begaan waren. Streven was ook, om vanuit ieder kerspel der gemeente een bestuurder te recruter en, daar het de gehele gemeente Voorst betrof. Mede door zijn inzet is de besloten club omgezet in een open vereniging.

Ook heeft hij jarenlang de functie van secretaris van de Oudheidkundige Kring vervuld en zich zeer ingezet voor de doelstellingen, die de Oudheidkundige Kring voor ogen stonden en nog staan.

Meteen ook komen bij mij de herinneringen naar boven van de uitstapjes, die wij met ons tweeën gemaakt hebben, zoals een bezoek aan het Twentse land met zijn zwerfkeien. De watermolen van Singraven met het landgoed, het Museum voor Archeologie en het kleinste kerkje, ook in die omgeving.

Ook het uitoefenen van zijn functie als schoolmeester op het plattelands-

schooltje bij het landgoed Twikkelo bij Delden, waar hij enkele jaren heeft gewoond. Boven dit alles trof mij de zeer nauwe contacten, die hij had overgehouden met de plaatselijke bewoners. In al die jaren was er altijd een hartelijk weerzien met vele leuke anekdotes. Onder andere zijn geschreven brieven van Gradus Struukkenkamp in de Kronijck getuigen hiervan. Ook zijn markante verschijning op steeds terugkerende contactdagen of andere bijeenkomsten op geschiedkundig gebied, staan bij mij onuitwisbaar in het geheugen gegrift. Steeds heb ik dit als zeer ontspannend en soms ook wel als amusant ervaren. Ruud dank daarvoor.

Dat zijn vrouw en kinderen de kracht vinden om dit verlies te dragen.

Moge hij rusten in vrede.

(A.J. Bessels)

MEDEDELING SECRETARIAAT.

In verband met het tussentijds aftreden van onze secretaresse mej. Rattink, zal het secretariaatswerk tijdelijk waargenomen worden door de heer J.

Lubberts, adres: Kon. Wilhelminastraat 10, 7396 AJ Terwolde, tel. 05717 - 1760.

Langs deze weg willen wij mej. Rattink nogmaals dank zeggen voor het werk dat zij voor de Oudheidkundige Kring heeft gedaan.

VERSLAG JAARVERGADERING 17-3-1988.

Met kennisgeving afwezig de secretaresse mej. Rattink.

1. De voorzitter opent de vergadering met een woord van welkom.
2. Voorzitter doet verslag omtrent de voortgang van de kadastrale atlas en het opnieuw opzetten van een onderzoek betreffende veldnamen.
3. Notulen vorige vergadering goedgekeurd, met dank aan secretaresse.
4. Jaarverslag 1987 goedgekeurd, met dank aan secretaresse.
5. Mevr. v. Maenen doet verslag van de kascommissie en deelt mede dat de boekhouding prima in orde is. Aan de penningmeester wordt decharge verleend.

Penningmeester krijgt een pluimpje van de vergadering voor de wijze waarop hij in deze zijn taak vervult.

6. Penningmeester doet uitgebreid verslag van inkomsten, uitgaven en balans-situatie. Het verslag wordt onder dankzegging goedgekeurd.
-

7. Benoeming kascommissie.

Reglementair was mevr. de Buijzer aftredend en de heer Wiechers, die als reservelid automatisch benoemd wordt. Tot reservelid werd benoemd de heer A. Hazelaar.

8₀ Bestuursverkiezing.

Aftredend en niet herkiesbaar de heer A.H. Rengersen. Aftredend en herkiesbaar de heer J. Lubberts. Kandidaat was de heer H. Hermsen.

Er heeft geen aanmelding van tegenkandidaten plaatsgevonden, aldus is de heer J. Lubberts herbenoemd en de heer H. Hermsen benoemd als bestuursleden.

9/10.

Rondvraag en sluiting.

Na enkele vragen naar tevredenheid beantwoord te hebben en enkele leden zich beschikbaar hadden gesteld voor het helpen bij de reparatie van de bezittingen van de O.H.K. sloot de voorzitter de goed bezochte en vlot verlopen vergadering.

LEZING HEER HOEK.

Na de ledenvergadering hield de heer Hoek een lezing over geologie aan de hand van diepteboringen, die in de gemeente Voorst verricht zijn. Het was een zeer boeiende lezing, die veel bijval kreeg.

SCHENKING.

Na het overlijden van de heer de Wilde, bij de leden beter bekend als meester de Wilde of de meester uit Gietelo, hebben zijn vrouw en kinderen zijn verzameling oude voorwerpen aan de Oudheidkundige Kring geschonken. De meester beschikte over een zeer uitgebreide verzameling oude ijzeren gebruiksvoorwerpen. Deze hele verzameling is tijdelijk opgeslagen bij de heer Bessels.

Het is niet mogelijk om alles op te noemen, wat de Oudheidkundige Kring geschonken werd. Alles moet nog geïnventariseerd worden. Wij zijn mevr. de Wilde en haar kinderen zeer dankbaar voor deze schenking. Wij kunnen hiermede vele exposities inrichten, waardoor de naam van meester de Wilde altijd in herinnering zal blijven.

VAN DE REDACTIECOMMISSIE.

Door de zeer gespreide vakanties zijn we met de planning, wat de Kronijck betreft, eeb beetje de mist in gegaan. De bedoeling was om de Kronijck in juni/juli te laten verschijnen. Onze excuses hiervoor.

Bij de redactie-commissie zijn geruchten vernomen, dat veel mensen de Oudheidkundige Kring zien als een elitaire club. De Oudheidkundige Kring is er voor iedereen en gezien de activiteiten en lage contributie kan het ons inziens daar niet aan liggen. Wanneer iemand suggesties heeft om van dit imago af te komen, dan willen wij dit graag van u vernemen.

NIEUWE UITGAVEN.

De Rotary club Voorst heeft een boekje uitgegeven over de geschiedenis van de gemeente Voorst. Ook een aantal leden van de Oudheidkundige Kring Voorst hebben hieraan meegewerkt. Vormgeving en druk zijn verzorgd door: De Walburg Pers, Zutphen. Het is een prettief leesbaar boekje met niet alleen algemene informatie, maar hier en daar ook dieper ingaand op de geschiedenis van de gemeente Voorst.

Een uitgave, die bij iedere inwoner van de gemeente Voorst op de boekenplank hoort te staan. Vanaf deze zijde willen wij dan ook nogmaals onze dank betuigen voor het initiatief van de Rotary club Voorst.

Het boekje is o.a. verkrijgbaar bij Rabobank Voorst, het VVV te Twello en boekhandel Onk te Twello. De prijs is fl. 15,-.

VERZETSMUSEUM AMSTERDAM.

Verzoek om medewerking voor een tentoonstelling van maart tot september 1989 in het verzetsmuseum te Amsterdam.

Wij hopen op deze tentoonstelling nieuw, uniek materiaal over onderduiken te kunnen laten zien. Hierbij doen wij een beroep op u om het Verzetsmuseum te Amsterdam behulpzaam te zijn bij het verzamelen van beeldmateriaal voor de tentoonstelling. Wij denken hierbij aan foto's van onderduikers en hun gastgezinnen, van schuilplaatsen en van overvallen op bevolkingsregisters

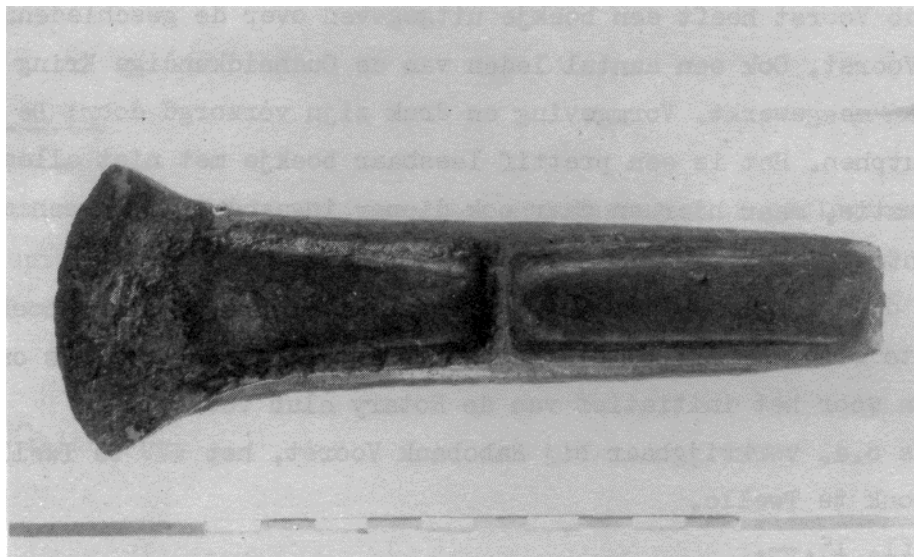
en distributiekantoren. Wij willen met name aandacht besteden aan de rol die ambtenaren gespeeld hebben bij de hulp aan onderduikers. Daarnaast zijn wij op zoek naar voorwerpen, bijvoorbeeld dingen die onderduikers maakten om geld te verdienen of iets om handen te hebben, spullen die gebruikt werden bij het vervalsen van papieren en zaken die duidelijk maken hoe vindingrijk het verzet vaak was in het oplossen van problemen bij bijvoorbeeld het vervoer van papieren en onderduikers.

Hooachtend, E. Habold, conservator/beheerder.

DE BRONZEN BIJL VAN NIJBROEK.

Verslag van het onderzoek gedaan door de provinciale archeologische dienst te Amersfoort.

Bij de bijl is de volgende toelichting te geven.

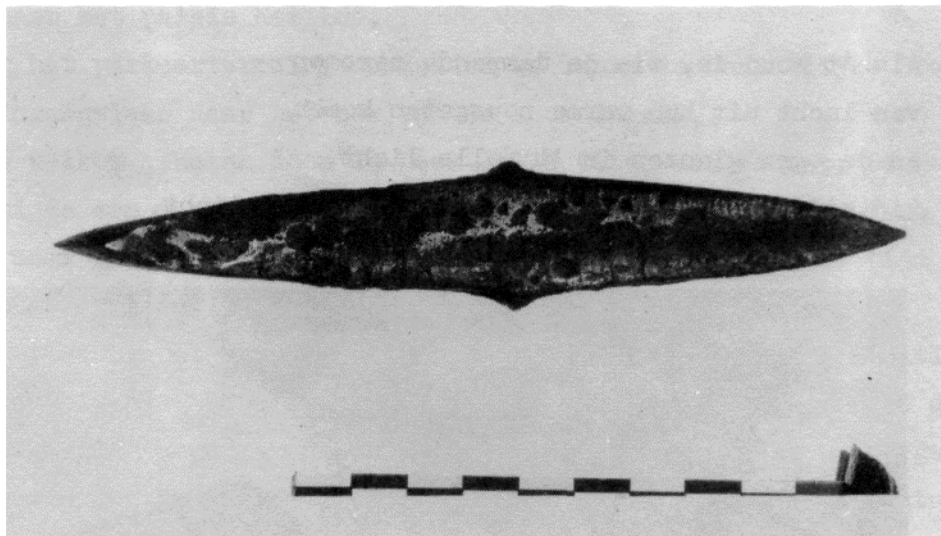

BIJL TE NIJBROEK GEVONDEN, VAN BOVEN GEZIEN.

Hij kan worden omschreven als randbijl met dwarsrib, ook wel randhielbijl genaamd. Beide benamingen zijn correct, omdat zij de verwantschap benadrukken, enerzijds met de randbijlen die in de ontwikkeling van de diverse bijlvormen voorafgaan en anderzijds met de hielbijlen die op de randbijlen zijn gevolgd.

Bijlen die deze "tussenpositie" innemen en die in grote trekken op de onze lijken komen in noor-west Europa wijdverbreid voor.

Maar vrijwel nooit hebben deze bijlen een zo geprononceerde dwarsrib als het geval is bij de bijl van Nijbroek. Bij onze bijl steekt de dwarsrib zelfs boven de opstaande randen langs de bijl uit.

BIJL TE NIJBROEK GEVONDEN, VAN OPZIJ GEZIEN.

Dit opvallende kenmerk blijft tot een zeer klein gebeied beperkt. Anders dan de wetenschappelijke naam "Vlagtwedde type" doet vermoeden ligt het zwaartepunt van de bijlen zoals die uit Nijbroek langs de IJssel. Daar zijn tot nu toe de meesten gevonden. De rest komt voor in Noord Nederland. De Nijbroekse bijl maakt dus een goede kans in de streek waar hij gevonden is, gemaakt te zijn. Hij kan dus met recht een belangrijke vondst genoemd worden.

Tenslotte, hoe luidt de datering? Deze is midden Bronstijd of om "precies"

1400 - 1200
te zijn tussen ca voor Christus.
1300 - 1100

R.S. Hulst, provinciaal archeoloog prov. Gelderland.

BOERENMIJMERING.

Als ik 's morgens, slaapdrunken kom op de deel
Ontwaken alle koeien, zij verwachten weer veel
van hun baas, van wie zij afhankelijk zijn
en die hen steeds bijstaat in hun barens pijn.

Zij heffen de koppen bij het ontwaken
en opeens begint het overal te schuiven of te kraken
Een koeketting rammelt, een koe ligt wat te "kneuren"
en is nog te lui om zijn kop op te beuren.

Als 't koud is, zie je dampende stromen
van lucht uit hun warme neusgaten komen
en de ogen glanzen in 't felle licht.
Zij zijn weer bereid voor hun dagelijkse plicht.

BOERDERIJ DE OUDE LUINE TE WILP.

Voor 't melken moeten ze "in de benen komen",
Dan hoor je klaterende waterstromen
en in de grup, met een harde "pats"
valt de zachte warme koeienflats.

Dan gaat de melkmachine tikken met een monotoon geluid
en gaan er witte stromen van de koeien uit.
't Is de voeding voor honderden kinderen en mensen,
Maar hiervoor vragen de koeien steeds weer volle pensen,
Waarvoor de boer moet sjouwen, zijn hele leven door.
In 't zweet zijns aanschijns krijgt hij hier zijn broodje voor.

BEZOEK PALEIS HET LOO

Op zaterdagmiddag 28 mei j.l. namen ruim 30 leden en introducées deel aan een excursie naar het paleis Het Loo.

Na aankomst op het parkeerterrein, wandelden we langs de Koninklijke Stallen via de brede ingangslaan naar het hek van de hoofdingang.

Daar werden we welkom geheten door de heer Jelle Otter uit Voorst. De heer Otter was destijds een van de restaurateurs van het Paleis, onder wiens leiding onder meer een algeheel herstel van de Schelpengrot uit de tijd van Koning- stadhouder Willem III en zijn vrouw Koningin Mary plaatsvond.

Nadat de heer Otter op het voorplein van het Paleis - groepsgewijze uitleg binnen het gebouw is maar beperkt toegestaan in verband met een vlotte doorstroming in de smalle gangen - ons een korte historische schets had gegeven van de restauratie van het Paleis, begaven we ons eerst naar de paleistuin.

PALEIS HET LOO.

Puttend uit zijn eigen rijke restauratie-ervaring werd ons af en toe door de heer Otter pikante en soms ook humoristische voorvallen en bijzonderheden uit de restauratieperiode verteld, welke duurde van midden jaren '70 tot 1984 (de Schelpengrot kwam nog niet zo lang geleden gereed).

Toen de restauratie van het paleiscomplex een aanvang nam, bleek dat onder meer alle houten vloeren vervangen moesten worden, omdat ze anders het gewicht van de talloze toekomstige bezoekers niet zouden kunnen torsen.

Tot ieders stomme verbazing bleek, dat onder de vloer turf was aangebracht. We liepen verder door de Koninginnetuin, waar (verplaatsbare) sinasappelbomen, maar ook andere fraaie gewassen te zien zijn.

SCHELPENGROT.

In een hoek van deze Koninginnetuin, naast de Grote tuin onder in een hoek van het paleis, zagen we de gerestaureerde schelpengrot.

Deze unieke grot was in vergetelheid geraakt, nadat Lodewijk Napoleon het Paleis Het Loo betrok en omstreeks 1807 de oorspronkelijke paleistuin veranderde en de grot dichtgooide.

Bij de restauratie ontdekte men de resten. Aan de hand van onder meer een oude beschrijving uit 1699 kon de grot op authentieke wijze worden hersteld. Dat is bepaald geen geringe klus geweest.

Koningin Mary verbleef graag in de grot, die overigens niet geheel van de buitenwereld is afgesloten, maar uitziet op een buitenvolière, net als in de tijd van Mary. De zijanten zijn versierd met verschillende soorten schelpen. Ook is er het zeldzame lapislazuvli in verwerkt, afkomstig uit Afghanistan, dat met de welwillende medewerking van het Afghaanse verzet uit dit oorlogvoerende land kon worden verkregen. Uitgebreide zoekacties naar zo authentiek mogelijk materiaal voor herstel van het oorspronkelijke karakter van de grot leidde onder meer naar de groeve van de Nassau's in Duitsland. Ook werd versteend riet in de grot aangetroffen. De fonteinen in de grot werden oorspronkelijk gevoed door bronwater uit Loenen, enkele stukken voormalige waterleiding die hiervoor gebruikt werden zijn nog in het paleis aanwezig.

HISTORISCHE PALEISVERTREKKEN.

Vervolgens voerde ons pad door de diverse vertrekken van het paleis, die elk hun eigen geschiedenis kennen.

De heer Otter wees op diverse details, die elke andere argeloze bezoeker wellicht zouden ontgaan. Zo is de thans nog aanwezige herinneringsverzets-tafel in de grote audiëntiezaal een nadrukkelijke wens van wijlen koningin Wilhelmina geweest.

Aan het verblijf van H.M. Koningin Beatrix in een van de paleiskamers, tijdens het inmiddels bekende t.v.-interview, voorafgaand aan koninginndag 1988, dat met de vorstin werd gehouden, heeft het Loo ongetwijfeld een vermeldenswaardig feit erbij gekregen.

De excursie werd afgesloten met het drinken van een kopje koffie.

Het paleis Het Loo was een geslaagd excursiedoel. De historie van het gebouw is weer actueel, nu dit jaar de Willem en Mary herdenking plaats vindt.

(A.J. Fransen)

"HET ERVE RACKHORST", EEN AANVULLING.

Op het artikel "Het Erve Rackhorst" in Kronijck nr. 3 van de 10e jaargang, zou ik enige aanvullingen willen geven.

Op blz. 12 "beweerde ik, dat Albert Kloosterboer van de "Luine" kwam. Dit is niet juist, hij kwam van de "Bredelaar" in de Wilpse Achterhoek. Deze Albert (geb. Twello 13-10-1794) was gehuwd met Fenneken Nagel (geb. Raalte 4-7-1804). Hun zoon Albert (geb. Wilp 6-8-1838), gehuwd met Heintje Koldenhof (geb. Twello 2-9-1855) volgde zijn vader op de Rackhorst op en vertrok in 1889 naar Apeldoorn. Ik meen, dat de Luine ± 1850 werd gekocht door een Kloosterboer uit Diepenveen.

Uit verder onderzoek blijkt, dat op 15-4-1739 (Prot. Voorst Inv. 952, RA Arnhem) Wessel Groothedde en zijn vrouw Garntje Willems (Rackhorst) (zie blz. 11), 1/6 deel van de Rackhorst kopen van hun zwager Willem van Goor, gehuwd met Berendine Willems Rackhorst. Of Wessel Groothedde (begr. 11-11-1762 op 't Loo) ook op de Rackhorst heeft gewoond, is nog niet duidelijk.

De kinderen n.l. Wilm Rackhorst x Geertruid Wessels
Jan Brink Everts x Wilmina Wessels
Herman Karman x Gerhardina Wessels
Reinder Bloemink x Janna Wessels en

Gerrit Roelofs, z.v. Roelof Willems Rackhorst, hebben op 23-5-1776 (Prot. Voorst Inv. 953, fol 66) in pandschap overgegeven aan Berend Beumer en Aaltjen Pluim (zie blz. 11/12) de geregte halfsচেয়দ van het goed en erve de Rackhorst, behalve het getimmerte, op de condities van het pandschap door Baron Wijnbergen verleend aan de grootouders, Wilm Roelofs (Rackhorst) en diens huisvrouw.

Baron Wijnbergen was toen dus nog eigenaar van de grond. Op voorn. datum (id fol 67) verkopen voornoemde comparanten aan Berend Beumer en Aaltjen Pluim ook de geregte halfsচেয়দ van bouwland en heggen, gen. Kostverloren, groot voor 't geheel ± 2 ½ morgens, behorende bij de Rackhorst. (Van deze grond waren ze dus eigenaar).

In het boek "Historie van Overijssel van Ds. W. Nagge (aanwezig in de Athenaeum Bibliotheek Deventer) kwamen n.a.v. de overdracht van de wereldlijke macht door Bisschop Hendrik van Beieren aan Keizer Karel V (zie blz. 8) nog de volgende gegevens voor:

In 1527 (15-6?) geeft de bisschop van Utrecht in Schoonhoven dat wereldlicke sweert aan den Keiser.

Op 11 okt. 1549 werd Philippus, Prince van Spanien in Deventer ingehuldigd (hulde en eed gedaan) na dadelicken afgangk sijns vader des Keisers. Philips II is dus na de abdicatie van zijn vader, voor de inbezitneming van de bisschoppelijke bezittingen persoonlijk naar Deventer gekomen. Wat Jochem Brink betreft (blz. 11/12) vond ik nog de volgende feiten: Jochem was een zoon van Gerrit Harms Brink, Landman in Beekbergen en Jacoben Hendriks Capel. Zijn vrouw Jantje de Groot was een dochter van Hendrik Berends de Groot en Maria Elisabeth Sager. Voor gegevens van de families Brink en Capel verwijs ik naar: Genealogie Brink: Vel. Gesl. 5/3 tak B
Capel: id. 7/4-8/2 en 9/2.
Vooral in de gen. Capel komen we weer bekende namen tegen, b.v. Sprenkeler en Woudenberg.
(G. Rakhorst).

HULLEPE

Op een oavond neet zo late,
Kump Gait lopende noar huus,
Dech an lekkere warme koffie,
En de vooten op 't fornuus.

Moar dan zöt, inens een kerel
Dee zich vasholt an en hekk
Gait dech zol, e dronken wézen
't liekt um wel een betjen gek.

Noe is Gait neet gauw echt bange
Stapt dan ok keersrecht veuruut,
Moar as he de kerel goed zöt,
Dech-e: Wat zöt dee dur uut.

't Linker oge zit stief dichte,
En twee tand uut de mond,
Trekt wat met zien rechterbeen en
Kreunt en is echt neet gezon.

Gait krig met de kerel te doonne
Haalt een zakdoek uut de zak,
Veegt de man doarmet schone,
Stelt urn wat op zien gemak.

"Zeg mien toch woar ie wel woont dan
breng ik oe noar huus toe man.
"As toe bleeft neet" steunt de kerel,
"Want doar kom ik net vandan".

EEN BIEËNBOER UIT GIETELO

Als je het genoeg mag smaken een oude imker vanwege zijn langdurig imkerschap een onderscheiding op de borst te mogen spelden is het altijd een bijzondere ervaring, dat zo'n erkenning van oud vakmanschap bij betrokkene soms de ogen vochtig doet worden. Na afloop van zo'n gebeurtenis komt wel eens de vraag of je zo goed wilt zijn met de gedecoreerde en zijn familie na afloop thuis nog een drankje te drinken. Hoewel dat laatste geen onprettige bezigheid is, gaat mijn interesse voornamelijk uit naar oude verhalen die zo'n drankje veelal plegen te vergezellen. Het is dikwijls een goede bron voor de zo schaarse imkersfolklore. Ik herinner me nog goed dat ik daar voor het eerst van mijn leven een "brandewientje met suker" dronk. Een dergelijk geval deed zich indertijd voor in Gietelo, inmiddels al weer ettelijke jaren geleden, waar Hannes Barmelo (vermoedelijk Barmantloo) de eer te beurt viel de gouden speld te mogen ontvangen voor zijn 45-jarig lidmaatschap van de bijenhouderij. Hoewel hij na afloop van de plechtigheid erg genoeglijk over zijn ervaringen kon verhalen, spraken die over zijn grootvader mij nog het meeste aan. Deze bezat aan het einde van de vorige eeuw een bijenstand van ongeveer 60 volken, dat wil zeggen in de winter en 's zomers na de zwermtijd 3 x 60 stuks, om die in het najaar weer terug te brengen tot 60 wintervolken, opzetters genaamd. De baardige grijze imker sprak van "zijn" Gietelo als een waar bijenparadijs, hij roemde de rijke begroeiing in de omgeving, die deels uit zand en deels uit klei bestond, zodat er een weelderige en rijk gevarieerde vegetatie aanwezig was. Verder noemde hij de bomen rond de Zwarte Kolk en het Juffersgat, waaronder vele uitgesproken bijenbomen. Dit rijke drachtgebied was er wellicht de oorzaak van dat er zich in die dagen daar zoveel bieboeren be-

vonden. Met de afzet van honing had men geen problemen, vlak bij lag Zutphen waar men de bijenprodukten van de overzijde wel wist te waarderen. Zo vertelde Hannes met smaak een verhaal over zijn grootvader, met wie hij in zijn kinderjaren voor het eerst mee mocht naar de Elspeetse heide, in die dagen een onmenselijk eind weg. Hij was toen op een leeftijd gekomen dat hij die verhalen over nachtelijke tochten naar de heide met veel belangstelling volgde en er achter kwam dat die vol romantiek waren en zelfs niet vrij van avontuur, zeker als er onderweg iets mis ging. Steeds koesterde hij de wens eens zo'n tocht mee te mogen maken en eindelijk, toen hij amper 10 jaar oud was, stemden zijn ouders erin toe. Na het middageten werd hij door zijn moeder naar bed gestuurd om "vooruit te slapen", waar vanwege de opwinding natuurlijk weinig van terecht kwam.

LADDERWAGEN, HIER IN GEBRUIK BIJ BINNENHALEN VAN DE OOGST.

Na het invallen van de duisternis, toen de bijen niet meer vlogen, werd de lange leerwagen (ladderwagen) met korven beladen en spande men de paarden in. Hannes nam plaats op de bok, vlak achter de paarden. Hij kreeg een koetouw om zijn borst dat aan beide einden werd vastgebonden, zo kon er niets gebeuren. Toen grootvader de bok beklom spitsten de paarden de oren, alsof ze al wisten wat er gaande was. Als ze voor de lange leerwagen gingen, hadden ze een lange tocht voor een inspannende reis voor de boeg. In de maanloze nacht zette het span zich in beweging. Kleine bosjes langs de weg ter hoogte van De Kar leken gestalten, die ogenschijnlijk op je afkwamen. Bij die aanblik liepen Hannes de griezels over de rug.

Hij vroeg opa de lampen (kaarsen) aan te steken, doch daar wilde deze niet van weten. Ve kunnen nog genoeg zien! Opa reed bij voorkeur in het donker, hij hield van de zwoele schemerachtige nachtsfeer, die bij lamplicht zijn bekoring zou verliezen. Politiecontrole was niet te vrezen, zoiets was er overigens in die dagen niet eens. Wie was er gedurende het middernachtelijk uur nog onderweg, hooguit een imker met een vracht bijen. Stil luisterde Hannes naar het geluid van de paardehoeven op de straatkeien, een eigenaardig ritme, begeleid door het knarsend geluid van de wagenwielen. Het af en toe opspringen van vonkjes als de beslagen paardehoeven de keien raakten waren een lust voor zijn oog.

De aanvankelijke opwinding was echter weldra voorbij en nog voor ze de Tol in Apeldoorn bereikten viel Hannes van pure moeheid in slaap. Plotseling een schok, Hannes schrok wakker en zag dat de wagen stilstond. Slaapdronken hoorde hij zijn opa zeggen "Ik bin drekt weerumme". Toen hij goed en wel wakker was bemerkte hij dat ze voor een herberg stonden (de Echoput). Hier werd een korte tijdspanne gerust, de paarden gevoerd en gedrenkt.

Aan de achterzijde van de herberg gingen ze naar binnen, de herbergier maakte warme koffie en als twee vrienden werkten ze samen het meegebrachte brood met de koffie naar binnen. Dat was nu waar Hannes zo lang naar had uitgezien, het grote avontuur. Toen ze weer op de bog waren gezeten trok het geheel verder. Tot aan de afslag bij Het Aardhuus was het klimmen geblazen, immers vanaf Apeldoorn tot aan dit punt klom de weg en was daarenboven op sommige plaatsen nog bar slecht. Juist voordat ze het beboste gebied voor het Uddelerveld zouden verlaten, stak er een reeënfamilie, uit het bos komend, de weg over. Eenmaal op de grote open vlakte van het Uddelerveld brak de ochtendschemering al door. Het Uddelerveld was ook een fraaie heidevlakte, doch wat de honingopbrengst betrof had die niet zo'n beste naam. Vlak voor Uddel kwamen ze door de boekweitvelden, waar hier en daar een stroman stond opgesteld om het wild uit de buurt te houden. Hoewel de morgenstond nog al fris was, begon de kleine Hannes nu eerst echt te leven. Zijn opa kreeg de ene vraag na de andere aan te horen, waarvan hij ditmaal niet moe scheen te worden. De tijd vorderde snel en rustig trok het span door Uddel en even later door Elspeet, waarna het nog een paar kilometer was naar de Elspeetse heide.

Toen ze van de landweg afbogen een zandpad in, kwam juist de zon over de kim kijken, die zo helder straalde dat de over de heide hangende nevel als sneeuw voor de zon verdween. De paarden hadden hiet niet gemakkelijk in het rulle zand, het tempo werd dan ook gaandeweg trager, doch het scheen beide voerlieden niet op te vallen, zo waren ze in bewondering voor de purperkleurige

heidevlakte onder de opkomende zon.

Op het eindpunt aangekomen maakte opa een soort ondergrond van dennetakken, rolde Hannes in een paardedeken en nog voordat deze wist wat er gaande was knorde hij al weg. Toen hij weer wakker werd stond de zon al hoog aan de hemel en de bijen, die opa inmiddels in de luwte van een "smacht" had opgezeten, dansten met plezier in de zonneschijn. Hierna moest Hannes helpen de doeken onder de korven weg te trekken, een karweitje dat de imker meestal een paar dagen nadien verrichtte. Vanwege de grote afstand moest het nu gebeuren. Als opa een korf opbeurde moest hij het doek wegnemen. Dat ging echter niet zonder steken gepaard; in zijn handen was dat niet zo erg, doch zijn gezicht werd evenmin gespaard. Tot driemaal toe kwam er zelfs een bij onder zijn kiel. Het zat de knaap niet mee, hij werd te pakken genomen onder zijn ogen, in zijn oor en zelfs op pijnlijke wijze in zijn bovenlip.

Hoewel opa de angels regelmatig verwijderde, begonnen de gestoken plaatsen danig pijn te doen en lelijk op te zetten. Eenmaal gereed met de bijen, nuttigden ze in de stralende ochtendzon hun brood, waarna de terugreis werd aanvaard.

In de dorpjes Elspeet en Uddel was men ook wakker geworden, overal bedrijvigheid achter de huizen en op het land. Op sommige plaatsen zag je de bijtende rook uit de schoorstenen komen. Hier was het land van de houtskoolbranderijen, zoals zijn opa vertelde. Het viel hem op dat de koeien de wei werden ingedreven, iets dat men gedurende die tijd van het jaar in zijn omgeving nimmer deed. In Gietelo bleven de beesten 's nachts gewoon in de wei. Eenmaal thuis gekomen wekte onze Hannes de lachlust op van zijn broertjes. Hij moest er wel koddig hebben uitgezien; aan alle kanten was zijn gezicht opgezwollen. Hij trok er zich echter niets van aan en zei: "Wacht maar, volgend jaar gaan jullie ook mee!" De volgende dag zag Hannes er tegen op om naar school te gaan. Hij was toch wel behoorlijk te pakken genomen en toen zijn vader hem toestemming gaf thuis te blijven, was alles weer goed. Het ergste was, dat al die gestoken plekken hem nogal pijn deden. Zijn vader zei toen bestraffend, dat een ordentelijke imker dat niet eens moest voelen. Hij moest toch flinker zijn en die paar prikjes bij zo'n mooie tocht op de koop toe nemen. Straks als de bijen weer opgehaald werden zou het allemaal veel gemakkelijker gaan, ze waren dan volgegeten en moe voor de winterzit, hetgeen dus inhield dat hij weer mee mocht, hoerah!

De jaarlijkse tochten van Gietelo naar de Elspeetse heide, ten naaste bij 35 km, waren gebeurtenissen, die altijd veel gespreksstof opleverden. Te meer als de paarden bij de thuisreis rond 10 september er vanwege een succesvolle oogst een zware kluif aan hadden.

Tijdens mijn thuisreis verwonderde ik mij er over dat de indrukken van die oude man over zijn eerste reis naar de verre heide nog zo levendig en rijk aan details waren, dat men zo'n gebeurtenis uit die dagen wel eens zou kunnen vergelijken met een safaritrip in onze tijd.

(Jan van de Veluwe)

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE DORPSKERK TE TWELLO (deel 10).

1. Een middeleeuws kunstwerk.

Wie de kerk via de toreningang binnengekomen is, ziet rechts tegen de zuidmuur, niet ver van de preekstoel, een oud zandstenen reliëf. Het is helaas ernstig geschonden, maar de figuren zijn nog wel te onderscheiden. In het midden de gestorven Jezus, die van het kruis afgenomen is. Rechts naast Hem zijn moeder Maria, die zich naar Hem toebuigt en Zijn gelaat kust. Naast haar Maria Magdalena. Aan de andere kant de discipel-evangelist Johannes, die het dode lichaam ondersteunt. Op de voorgrond geknield, twee (naar hun kleding te oordelen) geestelijken. Zonder twijfel zijn het de schenkers van de steen. Men heeft aan de afbeelding verschillende namen gegeven : "Calvarie" (= Golgotha), "Kruisafneming", "Piëta" (de klassieke benaming voor een uitbeelding van Maria met haar gestorven Zoon) en de beste benaming is wellicht: "Bewening van Christus". Opvallend is de sterke gelijkenis, qua compositie en uitwerking met een schilderij, te zien in het Museum voor Schone Kunsten te Brussel. Het is van de hand van Rogier van der Weyden (1400 - 1464). Sterk heeft deze kunstenaar in zijn tijd schilders en ook beeldhouwers weten te inspireren. Zijn invloed werkte nog door tot ver in de 16e eeuw. Juist in die eeuw, waarin de Maria-verering zo'n hoge vlucht nam, gebruikten kunstenaars bij hun opdrachten vaak de oude beproefde voorbeelden van de grote meester en zijn epigonen. Zo deed ook de onbekende beeldhouwer van de Twellose steen. De stijl is die van de renaissance (zie slechts de rijke plooi van de gewaden). Als tijd van ontstaan wordt geschat 1530. In die tijd beleefde de beeldhouwkunst in Gelderland een bloei. Men spreekt van de Kleefs-Gelderse school. In Zutphen werkte een zekere meester Wilhem "beldesnyder" o.a. aan reliëfs voor de Librye. Was hij ook actief voor Twello? We weten het niet.

Wat was nu de bedoeling van deze schenking aan de kerk? Ze had ten doel de gedachtenis aan een pastoor, hier in de kerk begraven, levend te houden. De steen diende als memorie-steen. Daarop duiden de laatste woorden op

de tablet, die onder het reliëf is aangebracht: byd voer di ziele (bid voor de ziel). Hoe die pastoor heette, wanneer en waar hij zijn dienst uitoefende, het staat op de tablet vermeld, maar voor het overgrote deel onleesbaar. We moeten bedenken: meer dan 4 eeuwen heeft de steen buiten gehangen, tegen de muur van het kooreinde.

ZANDSTENEN RELIEF IE DE KERK TE TWELLO.

Wind en weer hadden vrij spel, hebben de letters doen vervagen en uitslijten. Te lezen is nog: "pastor toe" (te) en "hir begraven".

Bij de restauratie van 1903 is het reliëf afgenomen en binnen in de kerk aangebracht op de plaats, waar het zich nu nog bevindt. Een middeleeuws kunstwerk, maar zwaar geschonden. Van de meeste figuren zijn de gezichten weggehakt. Een herinnering aan de woelige reformatiejaren. De geschiedenis heeft in liet oude gebouw ook hier haar sporen achtergelaten.

2. Een vorstelijk geschenk,

Daarvan getuigt een uitgevenpost in de jaarrekening 1547 van de landrentmeester van Gelderland Renoy. We lezen daar, dat aan Dierick van Wesycke, pastoor te Twello en aan de beide kerkmeesters Gayken Jansz. en Jacob Heynericxs uitbetaald is een som van 40 pond, die Zijne Koninklijke Majesteit hun vergund heeft "voer eenen glasen vensters in huere kercke, gefinguerereert mit zijne majestatis persoene ende wapene". Het ging dus om een gebrandschilderd raam in de Twellose kerk met de beeltenis en de familiewapens van Zijne Majesteit en dat was niemand anders dan Keizer Karel V, heer van de Nederlanden, waaronder sinds 1543 ook Gelderland. De vraag rijst: wat heeft hem hiertoe bewogen? Dat hij zich in de St. Janskerk te Gouda, met haar beroemde glazen en in de Grote of St. Jacobskerk te 's Gravenhage op een raam heeft laten vereeuwigen, kunnen we begrijpen, maar dat hij een eenvoudige dorpskerk die eer aangedaan heeft? Het volgende is te overwegen:

- a. Sinds eeuwen berustte het collatie recht van deze kerk (d.i. het recht daar een pastoor te benoemen) bij het kapittel van Deventer en bij de hertog van Gelre, ieder op zijn beurt. In 1543 was Karel V als de nieuwe landsheer in de rechten van de hertog getreden. De Twellose kerk was tot op zekere hoogte zijn kerk. Mogelijk wilde hij haar daarom met een geschenk vereren.
- b. Het is ook mogelijk, dat het initiatief van Twello is uitgegaan. Na de brand van 1522 was de kerk gerestaureerd. In 1542 waren de gewelf- en muurschilderingen aangebracht. Wellicht heeft men toen gedacht: een gebrandschilderd raam zou een prachtige kroon op het werk zijn, en men benaderde hiervoor de keizer. In die richting wijst het feit dat de rentmeester het heeft over brieven van Z.M., hem overgeleverd, en ook, dat in de bewuste uitgavepost staat, dat de keizer de Twellonaren 40 pond "gegundt ende geaccordeert" heeft.

Dit wijst, lijkt mij, op voorafgaand contact.

In diezelfde jaren, heeft de keizer ook andere kerken in Gelderland, een geschilderd raam cadeau gedaan: De St. Walburgiskerk te Arnhem, de kerk van de commanderie (van de duitse orde) te Tiel, de Moederkerk te Arnhem en aan de kerk van de regularissen van Bethanien te Arnhem. In twee ge-

vallen werd het geld rechtstreeks aan de glazenmaker uitbetaald, in de andere gevallen aan de pastoor en kerkmeesters, die kennelijk zelf een glazenier moesten zien te vinden. De Twellonaren zullen er een uit Deventer of Zutphen aangetrokken hebben. Er is niets over bekend. Ook is er van het raam nooit iets teruggevonden. Als symbool van de vijand zal het de 80-jarige vrijheidsstrijd niet overleefd hebben.

Later heeft Twello niet meer een versierd kerkraam ten geschenke gekregen. Dit in tegenstelling tot Voorst, dat zich in de reformatietijd en nog jaren daarna in de gunst van de stad en de gemeente Zutphen mocht verheugen. Zo schonk de magistraat in 1627 aan de kerk een geschilderd glas, vervaardigd door Christoffel of Johan van Swinderen, meyster glasmaeker te Zutphen. Wat Twello betreft zijn er aanwijzingen, dat de adel alhier in de 18e eeuw in een gedeelte van een kerkraam hun naam en familienaam in kleur liet schilderen.

3. Een pastoriebrand.

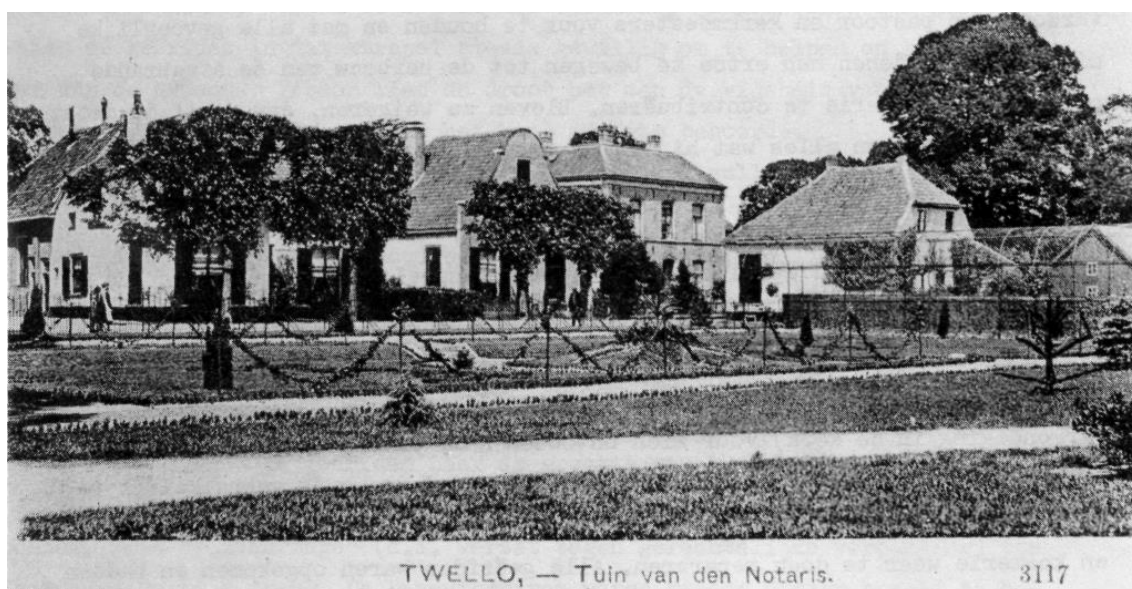
Op zondag 19 juli 1556 brak in de kom van het dorp branduit. Het vuur ontstond in een boerderij aan de huidige Dorpsstraat, gelegen tussen de kosterie (bij de kerk) en de weme(=pastorie) op de hoek van de huidige Domineestraat. Daar de huizen met riet gedekt waren en de schuren en bergen veel brandbaars bevatten, was bij wind een ramp onvermijdelijk. Het vuur sloeg over naar beide kanten en pastorie en kosterhuis brandden mede tot de grond toe af. De boerderij was de Rurinxhofstede, die met nog een paar boerderijtjes bij de kerk van ouds de dorpskern vormden. In later eeuwen werd zij een herberg: "Hof van Gelderland".

in de weme woonde pastoor Dierick van Wesyck (onder 2. genoemd) met zijn huisgezin, "eyn olt man" en in de kosterie Jan Verheijden. Het herstel liet lange tijd op zich wachten. Vanwege de kosten. Die kwamen in eerste instantie voor rekening van de kerspelingezetenen. Van hen werd een extra inspanning gevraagd. Daarnaast werden zij, die in Twello goederen bezaten, aangesproken (de "erfgenamen" of "geërfdn"), zowel de inheemse (zij, die binnen het kerspel woonden) als de uitheemse (zij, die elders, veelal in Deventer woonden). Wie in Twello oer Teuge land, boerderij of huis bezat moest mee betalen.

Maar de uitheemsen voelden er niet voor. En zo gebeurde er niets. Ook de gelegenheid een pand-in-aanbouw aan te kopen, af te bouwen en vóór de winter bewoonbaar te hebben, werd niet benut.

De pastoor deed nu zijn beklag bij de deken en het kapittel van St. Lebuinus te Deventer, waaronder Twello kerkelijk ressorteerde. Deze namen het voor hem op en schreven een brief aan het Hof te Arnhem, waarin zij de

situatie uiteenzetten en met name de penibele toestand, waarin de oude pastoor zo vlak voor de winter verkeerde. Ze wezen er op, dat hij noch zijn gezin schuld hadden aan de brand, en dat het tegen alle billijkheid inging, dat deze man, "die den kerspelsluyden, riek ende arm, knechten ende mechden, tot allen tyden, by daghe ende nachte, in oeren kranckten ende anders bereyt wesen moet, sonder woenynghe sall moeten weesen". Ze wezen er op dat het algemene regel was, dat kerspelsluiden en erfgenamen samen een pastorie bouwden. Ze verzochten het Hof aan de Landdrost van Veluwe bevel te geven zich tot de onwillige erfgenamen te wenden en hen op hun verplichtingen te wijzen. Aldus in hun brief van 23 oktober 1556.

LINKS HET KOSTERSHUIS RURINKSHOFSTEDE, OP DE PLAATS WAAR DOKTER ENGEL WOONT.

Intussen werd er ook vanuit het kerspel een brief aan het Hof gericht om voor de pastoor te pleiten en wel door Reynolt van Apeltorn en Matthias Schull. De eerste was lid van de aanzienlijke familie van Apeltorn, die het huis Duistervoorde bewoonde en de kerk in 't algemeen en die van Twello in 't bijzonder een warm hart toedroeg. De andere bewoonde de havezathe "Het Holthuis" aan de huidige Binnenweg naar Deventer. Beide heren waren nogal rijk gegoed in het kerspel en volkomen bereid hun deel in de kosten van de pastoriebouw te betalen en wel ieder naar de grootte van zijn goederen. Datzelfde verlangden zij nu, zich beroepend op een oud recht en gewoonte, van de andere grondbezitters. Die uit Deventer echter, aldus hun brief, hadden ze meermalen in een apart gesprek met klen op hun verplichtingen gewezen, maar het antwoord was voor en na: neen.

De beide heren verzochten het Hof in deze zaak een passende voorziening te verordineren, waarmee "pastoir ind kuster moegen geholpen wesen op oer zaelweer (= woning, hofstede) weder to koemen ind woenen", daar zij "sich onder den blauwen hemell nijet behelpen konnen tegen desen kolden dooden wynter, als doch leijder gheen mijnss noch beest gedoen kan". De brief is ongedateerd, maar moet in december 1556 geschreven zijn.

In dezelfde tijd kwam bij het Hof betreffende deze zaak weer een smeek-schrift van de pastoor en de kerkmeesters van Twello binnen (niet bewaard gebleven). Het Hof kwam nu in actie.

In een brief d.d. 9 januari 1557 bevalen zij Willem van Scherpenzeel, drost op de Veluwe, zich persoonlijk ter plaatse op de hoogte te stellen en in het bijzonder de uitheemse geërfden voor zich te Twello te bescheiden, hun het verzoek van pastoor en kerkmeesters voor te houden en met alle gevoeglijke middelen en redenen hen ertoe te bewegen tot de herbouw van de afgebrande pastorie en kosterie te contribuieren. Blevten ze weigeren, dan moest de drost zijn ervaringen en alles wat hij in de zaak gedaan had, rapporteren. Ook moest hij het Hof inlichten, hoe men in andere plaatsen op de Veluwe in gelijke gevallen gewoon was te doen.

In zijn brief d.d. 30 april bracht van Scherpenzeel rapport uit. Hij had op 17 januari zijn dienaar Johan Naegel, die hij daartoe volmacht verleend had, met de nodige stukken betreffende de zaak, naar Twello afgevaardigd, waar hij van te voren de erfgenamen, zowel de inheemse als uitheemse, via kerkespraak (afkondiging in de kerk) voor zich ontboden had, om hen in alle billijkheid ertoe te bewegen en ook, waar zulks bevonden werd van ouds gebruikelijk te zijn, hen in de naam van Zijne Majesteit te bevelen de afgebrande pastorie en kosterie weer te doen repareren. Alle geërfden waren opgekomen en hadden de mening van het Hof uitgebreid vernomen. Uit Deventer waren aanwezig: Wynolt van Twickel, Henrick ther Brugge, de provisor van het H. Geest (gasthuis), de erven van Winsem, Lambert Berentss., heer Aelbert van Lit, Joffer Gert-truijt Quaden, Brantz Klooster en Coudewyn. Met z'n achten vertegenwoordigden zij een tamelijk stuk Twellose grond. Alleen al het gasthuis bezat vijf boerderijen, te weten de erven ten Gathe, Byvanck, Badyck, Schadewyck en Averenck (of Hombrake) te Teuge. Daarnaast nog vier katersteden (kleinere boerderijen) en losliggend land. Na Nagels uiteenzetting hadden de Deventernaren zich teruggetrokken voor beraad. Tenslotte hadden ze geantwoord, dat ze niet geloven konden, dat ze verplicht waren in de herstelkosten van pastorie en kosterie bij te dragen. Ze hadden al het nodige aan belasting van hun goederen op te brengen. Ze voelden zich niet verplicht de koster en de pastoor ter wille te zijn dan alleen wanneer er gezegelde brieven, dat zij daartoe gehouden waren, op tafel kwamen. Daarna waren de heren weer naar Deventer vertrokken.

Hierna was de drost op 27 april in eigen persoon naar Twello gekomen en had de onwillige Deventernaren hoofd voor hoofd laten aanzeggen, dat zij zich bij hem vervoegen zouden om nogmaals de mening en het bevel van het Hof aan te horen. Ze hadden geantwoord, dat het hun ongelegen kwam en om een copie van alles verzocht en om een afspraak voor een andere dag, waarop zij hem dan hun antwoord zouden geven.

De drost had dat afgeslagen (het was tegen zijn instructies) en besloten zijn superioren rapport uit te brengen.

In dat rapport stond ook de uitslag van het onderzoek, in vele kerspels op de Veluwe verricht, hoe men daar in gevallen als van Twello met het pastoors- en kostershuis handelde. Deze luidde: wanneer een wedem of kostershuis door ouderdom of brand, buiten de schuld der bewoners, geheel vervallen was, waren de geërfden in dat kerspel steeds gewillig om te helpen en bij te dragen aan de herbouw. Verder liet de drost het aan de wijsheid van het Hof over in deze zaak te besluiten zoals het huns inziens behoorde.

Al met al was de zaak niet veel verder gekomen, al zullen de inheemse geërfden, van Apeltorn en Schuil voorop, de pastoor en de koster niet in de kou hebben laten zitten en een noodvoorziening getroffen, wellicht de herbouw aangevat hebben. Maar men kon het geld van buiten de plaats niet missen. Zo schreven de genoemde heren nog eens aan het Hof (brief d.d. 30 mei 1557), stelden krachtige maatregelen voor. De schout van Voorst of de onderschout Wilhelm Brantz zou bevolen moeten worden de herstelkosten van de twee huizen om te slaan over alle geërfden naar de grootte van hun goed, verder de penningen moeten opvorderen en als iemand daarvoor een stuk goed zou moeten verpanden, geen "pantkeronge" (d.i. verzet tegen gerechtelijke verpanding) toe te staan. De tijd drong. De Deventernaren waren steeds minder bereid te betalen.

Reeds een dag later antwoordde het Hof. Het wilde de weg, die de beide heren aanbevalen, niet op. Ze gaven de voorkeur aan een andere weg. Waarom? Dat wildem zr voor de heren niet "bergen" (verhelen): "diewyle uns nyet en blijktt und wy nyet eygentlick en weten off die vursz. vuytheymsche desz van rechts wege schuldich und daertoe gehalden syn" (n.l. aan de herbouw bij te dragen). Het Hof was kennelijk niet zeker van zijn zaak. Denkelijk vanwege het feit, dat de uitheemse geërfden niet alleen buiten Twello maar ook buiten Gelderland woonden. Reikte de zeggenschap van het Hof zo ver? Dat moesten juristen uitmaken. Daartoe beval men de pastoor en de koster aan, zo het hun goeddacht en zij meenden in hun recht te staan, tegen de Deventernaren oh hun goederen een proces aan te spannen.

Is het tot zulk een proces gekomen? In de archieven is er niets over te vinden, wel een aanwijzing, dat het niet is doorgegaan. In de jaarrekening 1556/57 van Gerrijt Cruse, rentmeester van het Heilige Geest (gasthuis) staat onder de uitgaven de post: "Isz wt betaalt wt gueder gonst an den Pastoir van Twello to behulp der verbrande weme op te tymmeren van Verven / IIII katersteden VIII g g". Het gasthuis betaalde dus over zijn 5 erven en 4 katersteden in Twello aan de pastoor voor de herbouw van de pastorie 8 gouden guldens. De post is ongedateerd, maar gezien de plaats van andere wel gedateerde, moet de betaling een paar maanden na juni plaats gehad hebben. Uiteindelijk kwamen de heren dus over de brug. Opmerking verdienen de woorden "wt gueder gonst". Zij betaalden niet, omdat zij zich rechtens daartoe verplicht achtten, maar puur uit goedgunstigheid. Het hart won het ten slotte van het recht. Of waren ze toch wat bevreesd voor een proces? Of ook de andere Deventernaren over de brug gekomen zijn, heb ik nog niet kunnen achterhalen. Vermoedelijk wel, omdat men in deze zaak steeds gezamenlijk opgetrokken was. (D. Lekkerkerker.)

BRONNEN EN LITERATUUR.

- Bij 1. dr. D.P.R.A. Bowy - Middeleeuwsche beeldhouwkunst in de Noordelijke Nederlanden 1947 blz. 184.
Mededelingen van de Werkleider van het museum voor Schone Kunsten te Brussel.
- Bij 2. R.A. Arnhem - Gelderse Rekenkamer inv. nr. 1704 2e deel
Kunstreisboek (over den Haag en Gouda) 1977.
- Bij 3. R.A. Arnhem, Hof (1543-1795) Kerkelijke Zaken inv. nr. 2346
Het Gem. Archief Deventer Cat. H.G. gasthuis deel II Z
rekening van Gerrijt Cruse van 1552-1571

ADRESWIJZIGING.

Betreft Oudheidkundigevereniging "de Marke".
Op 18 april 1988 heeft de heer B. Derksen afscheid genomen als secretaris.
Het nieuwe adres luidt:
R.W.P. de Vries
Offenbachstraat 12
6961 CB Eerbeek
tel. 08338 - 51033
